

Анатолій ФУРСА

канд. екон. наук, доцент кафедри організації підприємництва
та біржової діяльності,
Національний університет біоресурсів і природокористування України,
м. Київ

Володимир БОНДАР

канд. екон. наук, завідувач лабораторії досліджень з економіки,
маркетингу та планування,
Інститут біоенергетичних культур і цукрових буряків НААН України,
м. Київ

ЗАГОСТРЕННЯ ЕКОНОМІЧНОЇ КОНКУРЕНЦІЇ НА СВІТОВОМУ РИНКУ ЦУКРУ ТА ОСНОВНІ ПРИЧИНИ ЙОГО НЕСТАБІЛЬНОСТІ

Економіко-статистичний аналіз розвитку світового ринку цукру за останні 20 років (2000/01 МР – 2019/20 МР) свідчить про значний динамічний ріст його основних показників – виробництва та споживання цукру в мільйонах тонн, а також посилення нестабільності в своєму розвитку, особливо за останні роки, проявом чого є значні коливання рівня світових ринкових цін на цукор, мелясу та жом і загострення економічної конкуренції за ринки збуту між основними постачальниками, як тростинного, так і бурякового цукру.

Якщо загальний темп приросту споживання цукру в світі становить в середньому 2,5% за останні 15 років, то завдяки нестабільності цукрового ринку в останні 5 років він досяг більш значних відхилень +10,5, -8 %.

На світовому ринку зараз знову спостерігається дефіцит цукру. Після дефіциту цукру в сезонах 2015/16 МР і 2016/17 МР відповідно -5,4 і -3,7 млн т, профіциту в сезоні 2017/18 МР і 2018/2019 МР відповідно 7,3 і 0,6 млн т, світовий баланс повертається до дефіциту цукру в сезонах 2019/20 і 2020/21 МР [1].

У сезоні 2020/21 рр. світове споживання зросте на 2,6% до 174,2 млн тонн, в той час як виробництво, виросте на 2,3% до 173,5 млн тонн. За інформацією ISO очікуване зростання виробництва у 2020/21 рр. буде частково обумовлене відновленням виробництва в Індії до 31,5 млн тонн у порівнянні з 27,2 млн у попередньому сезоні.

За прогнозом Бразильського агентства з поставок харчових продуктів Copab в сезоні 2020/2021 МР (квітень-березень) в Бразилії загальне виробництво цукру збільшиться на 32% і досягне рекордних 39,5 млн т, оскільки заводи будуть виділяти

більше сировини на виробництво цукру і менше – на виробництво етанолу, що може призвести до утворення на світовому ринку певного надлишку.

Поки що світові експерти прогнозують дефіцит цукру у наступні три роки, бачимо активне інвестування в цей продукт і зростання на нього ціни.

Під впливом розвитку пандемії COVID-19 і виходу на ринок цукру-сирцю нового бразильського врожаю ціни в кінці квітня 2020 р. досягли мінімального значення на рівні 9,29 центів за фунт. Після цього ринок змінив траєкторію руху на зростання.

Розвиток COVID-19 двояко впливає на споживання цукру в світі. З одного боку, скоротилося споживання переробленого продукту у вигляді покупної випічки і солодощів через закриття підприємств громадського харчування. З іншого боку, зросло споживання прямого продукту – цукру. В результаті цього оцінене споживання цукру в сезоні 2019/20 скоротилося до 169,7 млн т, а відношення запасів до споживання зросло до 56,7%.

У плані пропозиції ринок цукру все більше залежить від виробництва в Бразилії, яке в сезоні 2020/21 може значно зрости. Може зрости виробництво в Індії в сезоні 2020/21 МР порівняно з 2019/20 МР. Виробництво в ЄС, Індії, Таїланді в сезоні 2019/20 МР скоротилось. Це підтримує відновлення цін на цукор-сирець.

Додатковим фактором зростання буде відновлення цін на нафту, що може збільшити попит на етанол в Бразилії і відтягне частину цукрової тростини у виробництво етанолу. У найближчі місяці динаміка цін буде залежати від погодних умов в регіонах вирощування і впливу карантинних заходів на виробництво і споживання. У свою чергу, незважаючи на очікуване зниження виробництва цукру в світі, накопичені запаси будуть компенсувати обсяги, які вибувають, що обмежить зростання цін. За останні роки світовий ринок цукру має нестабільну цінову кон'юнктуру.

Факторів нестабільності виробництва і споживання цукру багато, однак головними з них є:

- різка зміна погодних умов в основних країнах-виробниках, таких як Бразилія, США/Мексика, Індія, Росія, Пакистан, Китай, Таїланд, Індонезія, Австралія і, безумовно, країни ЄС. Такі зміни стали найбільш відчутними в останні роки, коли погодні аномалії стали надто частими;

- посилення залежності між ринками палива і цукру, найперше цін на цукор, нафту і етанол;

- особливості структури виробництва і споживання цукру в окремо взятих країнах і їх вплив на кон'юнктуру світового ринку;

- особливості споживання цукру в окремих країнах і регіонах;
- динаміка світових цін на цукор;
- експортна політика окремих держав – виробників цукру, спекуляції на ринках тощо.

Головною проблемою після накопичення значних запасів цукру є їх реалізація. Державна експортна політика в ряді країн зараз зводиться до його субсидування та стримує ринок під певним короткостроковим тиском, особливо в секторі білого цукру, з таким розрахунком, щоб короткострокові втрати призвели до більш довгострокових вигод. В результаті попит на цукор-сирець знижується – можливі скорочення посівних площ під тростиною. Є й інші, не завжди коректні, способи і форми тіньової нецивілізованої конкуренції – корупційні схеми, контрабанда, ввезення цукрозамінників тощо. Нарешті, важливим фактором є лібералізація ринку цукру в країнах ЄС, яка діє з 1 жовтня 2017 року [2]. Країни ЄС відмінили квоти національного виробництва цукру в обсязі 13,5 млн т та ізоглюкози 720 тис. т, а також експортну квоту 1,374 млн т і мінімальну ціну на цукрові буряки на рівні 26,29 €/т. Проте залишили в силі: схему загального субсидування сільськогосподарського виробництва без прив'язки до конкретної культури, імпорتنі мита і тарифи – 339 €/т цукру-сирцю і 19 €/т – білого цукру; системи преференційного імпорту (безмитна торгівля). Поставили також завдання по використанню відновлювальної енергії в галузі. Це дало можливість розширити посівні площі під цукровими буряками, наростити виробництво цукру до 19,5-20,0 млн т, різко скоротити імпорт і стати ваговим конкурентом на цукровому ринку.

Перелік джерел інформації:

1. Офіційний веб-сайт Міжнародної цукрової організації (ISO). URL: <https://www.isosugar.org/>.
2. Фурса А.В. Реформа ринку цукру в ЄС. *Економіка АПК*. 2006. №11. С. 143-148.